

הדף היומי

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ח"

מסכת בבא מציעא - דף קה

החות יאיר (ס' קצב) באריכות דבריו, שנקט שיש כמה מקומות שצויין הלכה, והכוונה לדין דרבנן. והכוונה בה, שנתנה תורה כח לחכמים, להכריע את ההלכה אולם נשאר בגדר דינים דרבנן.

נושא היום: עוד בביסקא. חיוב עבודה לחוזר ואריס. הגדרות שיעור בכמה הלכות

אמר רבא, עייסקא שיש עליה **ב' שטרות**, הנותן יפסיד. **אם ב' עייסקאות** בשטר אחד, המחבל יפסיד. (ביאור, "עייסקא", כ"ל נתן חסורה לחברו חלק בהלוואה וחלק בפקדון, כדי שלא יהיה חששות של ריבית כפי הנזכר בפרק איזהו נשך, הנותן צריך לתת שכר עמל למקבל, לכן אינם מחתלקים ברווחים בשווה, אלא שלישי לנותן 2/3 למקבל. בעייסקא אחת שכתבו עליה **ב' שטרות**, ימדד החישוב לפי כל שטר ולא כפי החישוב של כל העייסקא, לכן הנותן יפסיד באופן שפסיד בשטר אחד. כגון, נתן לו **ב' חבילות** כל אחת שווה 50. באחת הרוויח 20 ובאחת הפסיד 10. אם יש כאן שטר אחד, מתייחסים לכל העייסקא כאחת, וברוח של 10 מחתלקים שליש 2/3. אם יש כאן **ב' שטרות**, על חלק ההפסד הנותן מקבל חצי מההפסדים, ורק ברווח מחתלקים 1/3 2/3, לכן עדיף לכתוב על כל עייסקא שטר נפרד.)

מקבל עייסקא, שהפסיד וטרח במקום אחר והשלים את החסר, לא יכול לומר לנותן שישא עמו בהפסדים הראשונים. **היות ויטען הנותן** טרחת והזרת את המעות כדי שלא יקראו לך מפיסד עסקאות.

שניים שעסקו עייסקא עד זמן מסוים, אף אם הרוויחו לא יכול אחד לדרוש חלוקה עד שגיעו הדמן. **לחלוק את הרווח** יטען לו שותפי, הרווח לקרן משועבד. **ואם ידרוש לחלוק את הכל**, יאמר לו העייסקא משועבדת. **ואף לחלוק בקרן וברווחים**, ולשאת בהפסדים ביחד יכול לטען משום שמזל של שניים עדיף.

חוזר שדה שטוען לבעל הקרקע, אינו מנכש עשבים וכו' ואתה מקבל את חלקך. **אומר לו לבעל הקרקע** חייב אתה לנכש שטרחת אתה עוזב ונמצאת בשדה גרועה. **ואם אומר לו** לאחר הקציר אחרושי, **אומר לו** אני רוצה חטים מעולות בלא עשבים. **ואם אומר לו** אביא לך חטים מהשוק, **אומר לו** ברצוני מאדמתי. **אם אומר לו** אנכש מחלקך, **יאמר לבעל הקרקע** אתה מוציא שם רע על השדה. **ובמסנה מבואר** טעם אחר משום שמעלה עשבים, **היינו** אם לא ינכש את העשבים בזמן הם ישרושו ויצמיחו עוד וחרישה לאחר הקציר לא תועיל. **קיבל שדה בארסות**, וטרח ולא הצויאה יבול, **לדעת רבנן** אם יש בה כדי להעמיד כרי, חייב להמשיך לטפל בה. **אמר רבי יהודה**, אין חשבון העמדת כרי נכון, אלא אם במה שגדל יש כדי לזרוע שוב חייב להמשיך להתעסק בשדה.

בדעת רבנן שהשיעור הוא בכדי "כרי", **כך מבואר בברייתא** שבשטר הארסות כותב יאוקים כרי קדמך. **ביאר רבי יוסי ברבי חנינא** ששיעור של "כרי" הוא כדי לתחוב רחת ועומד על זה תבואה. **הסתפקו** מה הדין אם הרחת יוצאת ומכאן וערימת התבואה לא ממלאת את כל הרחת. **ביאר רבי אבהו**, שרחת מלאה הכוונה שלא יראה פני חמה, היינו שכל הרחת מלאה. **לדעת לוי**, השיעור הוא 3 סאה. **בבית מדרשו של רבי ינאי אמרו לו** 2 סאה. **ואמר ר"ל** הכוונה חוץ משיעור ההוצאות.

למדנו במסכת עוקצין לגבי תומאת אוכלים, פריצי זיתים וענבים **לדעת ב"ש** מקבלים תומאת אוכלים. **לדעת ב"ה** אינם מקבלים תומאת אוכלים. **ביאר ר"ה** "פריצי" הכוונה "רשעי" היינו גידול בוסר שלא ינמר הגידול. **אמר רב יוסף** "רשעי" נקרא "פריצי" "ובני פריצי עמך ינשאו להנמיד חזון ונכסלו", **לרנב"י**, "הוהליד בן פריץ שפך דם". שיעור "פריצי זיתים" **לר"א**, אם יוצא מהם שמן בשיעור של עד 4 קבין. **בבית מדרשו של רבי ינאי אמרו**, ב' סאה. **ונקטת הגמ'** שלא נחלקו, אלא **במקומו** של ר"א נתנו תחת קורת בית הבד שיעור של כור, ואם נתן עד 4 קבין נקרא "פריצי זיתים". **ובמקומו** של רבי ינאי נתנו 3 כורים. לך עד שיעור של סאתיים.

לגבי תומאת זב, אם עלו טהור וטמא על אילן שכוחו רע, או על ענף (סוכה) שכוחו רע, נמצא שהאילן מתכופף תחת כוחו של זה ומטמא את הטהור מחמת שזב הנשען על הטהור או הטהור נשען עליו נטמא. בשיעור אילן שכוחו רע, בבית מדרשו של רבי ינאי אמרו, כל שאין גזע כשיעור רובע הקב. אמר ר"ל, שיעור הענף הרע, אם יכול לאחוז בידו ולא יראו את הענף.

לגבי תומאת בית הפרס (שדה שנחרש בה קבר), אם מהלך על אבנים שיכול להסיט אותם, או על אדם או בהמה שכוחו רע. טמא. היות ונשען על דבר שכוחו רע אין בכוח הדבר החלש להצילו מטמאה. **ביאר ר"ל**, **אדם** שכוחו רע הכוונה שבזמן שנושא אחר עליו ברכיו נוקשות מחמת כובד המשא. **בהמה** שכוחה רע, כאשר רוכבים עליה מטילה גללים.

בבית מדרשו של רבי ינאי אמרו, נשא משא והגיע זמן **תפילה**, אם המשא עד 4 קבין מפשיל לאחוריו ומתפלל, אם יותר 4 קבין מניח על הקרקע. **היה עטור בתפילין** והיה עליו משא של 4 קבין יוריד היות התפילין נחמצים.

למד רבי חייא, המוציא זבל על ראשו והיו מונחים תפילין, לא יסלק את התפילין לצדדים ולא יקשרם במוותו משום בזיון. **אלא יקשרם** על ידו במקום התפילין. **ומשום רבי יוחנן אמרו**, אפילו את המטפחת של התפילין אסור להניח על הראש בזמן שתפילין מונחות. **ואמר אביי**, אסור לשאת משקל הראש בזמן שיש תפילין אף רבע ליטר של פומבדייתא ששיעורו מועט הוא.

לדעת רבי יהודה במשנה שיעור התבואה שחייב האריס לטפל בה, אם יש בה כדי זריעה. **אמר רבי אמי בשם ריו"ח**, 4 סאה כדי להצמיח כור. **ורבי אמי עצמו** אמר, 8 סאה להצמיח כור. **ביאר ההוא סבא** 4 קרב חמה בנו של רבה בר אבהו, ששנותיו של ריו"ח התבואה היתה צומחת היטב. ובשנותיו של רבי אמי לא צמח היטב לכן הרבה בשיעור.

לגבי מתנות עניים במצוות לקט, רוח שפזרה את התבואה על הקט, **לדעת רבנן**, אומדים כמה שיעור הלקט ונותנים לעניים. **לדעת רשב"י** נותנים כשיעור תפילה. **ביאר רב זימי בשם ר"א או בשם ריו"ח**, 4 קבין לכור. **מסתפק רבי ירמיה**, מה הכוונה, שדה שנזרעה בכור, **או** כור לשנה. שנזרע במפולת יד, **או** מפולת שוורים שאז צריך הרבה יותר גרעיני זרע כדי שיצא כור. **ביאר רבין בשם רבי אבהו בשם ר"א או ריו"ח**, 4 קבין לכור זרע. **ונשאר בספק** לגבי איזה סוג זריעה ביד או ע"י שוורים.

עיונים על הדף

ציון וטומאת קברים, וטומאת בית הפרס

בדברי הגמ' מבואר שאם שכנס לבית הפרס, היינו שדה שהיה שם קבר אך המקום נחרש, לא חוששים לטומאת אהול, אבל חוששים לטומאת מגע או משא. כאשר יש אבנים שיכולות לזוז, או שרוכב על אדם או בהמה שאין כוחם רב, נמצא שיכול להיות שהרוכב או ההולך על האבנים הסיטו את הטומא, אם היה הולך על בהמה או אדם שכוחם רב, לא היה לו לחוש שהוא מסיט את הטומאה. שורש עקרי הדברים, למדנו במסכת מו"ק (ה) וביאר את דברי הגמ' שם. ואת הנושאים שקשורים לביאור ענין בית הפרס והמסתעף לציון מקומות הטומאה.

אין מסמנים עצם מן המת כשעורה, שאמנם מטמא במגע, אולם לא מטמא באהול. וכן על כל דבר שאינו מטמא באהול, על אף שמטמא במגע בהיסט. אולם מציינים את המטמא באהול, שדה, גולגולת רוב בנין או רוב מנין עצמות המת. "א"צ לסמן סקום שהוא ודאי, כיון שבין כך נזהרים. אולם מקום של ספק טומאה, צריך לציון. כגון, בית הקברות הסמוך לרה"ר, ויש אילן שנופו נוטה לרה"ר, ולא ברור שמהאילן על הטומאה. וכן אבנים של בית הקברות הסמוכות לרה"ר, וכן בית הפרס בשיעור של מאה אמה על מאה אמה. ומדובר דווקא בשדה שאבד בה קבר. שאם נחרש בה קבר, לא מטמא באהול, אלא רק במגע ובהיסט. שהרי אמר שמואל שמותר לעבור דרך בית הפרס, ומנפח, ולא חושש שיהאיל על המת. ואף שלמדנו ששדה שמצויינת לטומאה, ולא יודע מה היא, לדעת רבנן, בודק, אם יש אילנות, בידוע שנחרשה. ואין חשש אהול המת. ואם אין אילנות, חושש לאבד בה קבר, ויש דין אהול. ולרבי יהודה, יכול להחיר רק ע"פ חכם. א"כ מבואר, שיש ציון לטומאה אף על שדה שנחרש בה קבר. אולם מדובר, שאבד בה קבר, ומיד ציינו. ואח"כ נחרש, וע"ז נחלקו רבנן ורבי יהודה, האם מועיל סימן האילנות. אולם אם נחרש מתחילה א"צ לסמן.

את הציון לא מעמידים ישירות על הקבר, היות ועד שיראה הנושא את הטהרות, כבר יאהיל, ויטמא. אלא מניחים ליד. ואף לא רחוק מיד, כדי לא לגרום טומאה יתירה לארץ ישראל.

יש ג' סוגים של "בית הפרס", א. שדה שאבד בה קבר. ב. שדה שנחרש בה קבר. ג. שדה בוכין, והכוונה, אמר רבי יהושע בר אבא בשם עולא, שדה שהביאו מתים ממקום אחר, ויש חשש שנדלדל אחד מאביו המת, ונפל, ולא לקחו את הטעון קבורה.

האם יש הלכה מהתורה של "ציון קברים"?

כפי הנלמד בגמ' הנכנס לבית הפרס חששו לטומאת של מגע והיסט. האם יש חיוב לציון מקומות הטומאה.

כנזכר עיקר הסוגיא בגמ' במו"ק (ה) ושם מבואר כמה שיטות בענין: מציינין את הקברות בסיד, ולמדו רמז, א. לר"ש בן פזי, "וראה אדם עצם ובנה אצלו ציון". וענין זה למדנו איש מפי איש, ובא יחזקאל וסמך על פסוק. ג. לרבי אבהו. "וטמא טמא יקרא", מבואר בפסוק פעמיים טמא. "טמא" שיודיע צערו לרבים, שביקשו עליו רחמים. ו"טמא" למד, שצריך לסמן את הטומאה. ג. לאביי, "לפני עור לא תתן מכשול". ד. לר"פ, "ואמר סלו סלו פנו דרך". ה. לר"ה, "הירמו מכשול מדרך עמי". ו. לרב יהושע בריה דרב אידו, "הודעת להם את הדרך אשר ילכו בה". ז. למר זוטרא, "הזהרתם את בני" מטומאתם". ח. לרב אשי, "שמרתם את משמרת", שצריך לדאוג שלא יטמאו הטהרות. ט. לרבינא, "ישם דרך אראנו ביטע אלוקים".

בדרשתו של ר"ש בן פזי לשון הגמ', "גמרא גמירי לה ואתא יחזקאל ואסמכה אקרא". בפשטות הלשון מבואר, שחיוב ציון הקברים הוא הלכה למשה מסיני. וכך מדויק לכאורה בלשון רש"י שכתב (שם ב"ה גמירי) "מסיני". וכך אף מורים דברי התוס' שכתבו (שם ד"ה רמז) "דקים לן דאסורין מן התורה דלא כתיב בקרא אלא בהלכה". מבואר לכאורה בפשטות לשונם, שדין ציון הקברים הוא מההלכה למשה מסיני ויש לו תוקף כחומר דברי תורה.

אמנם בלשון התוס' היה מקום ללמוד, שכוונתם לומר, שהוא דין תורה. וכך הביא הריטב"א בשם "יש שפירשו", שציון הקברים הוא מהתורה. שאל"כ מדוע הותר בחול המועד. אולם הריטב"א, לא קיבל דעתם, וסבר, שאפילו אם זה דין דרבנן, הרי הותרו צורכי רבים בחול המועד, אפילו אם זה רק חיוב דרבנן.

ועוד צריך לעיין לפי השיטות שנקטו שהוא דין תורה, הרי אמרו בגמ' בשקלים (ז') תני רבי שמעון בן גמליאל אומר אין עושין נפשות לצדיקים צדיקהם הן הן זכרונו. ע"י בקרבן העדה ורבי"ש (ס' תכא) ובלתמיד הרשב"ט. הענין במצבה הוא אות וזכרון לנפטר, אולם הצדיק דברי תורתו ודברי תלמודו הם זכרונו, ולא צריך לעשות מצבה זכר לדבר זה. ואם יש הלכה מדבר תורה לעשות ציון לקברים, מה שייך לחלק בין צדיק לשאינו צדיק בסברא, הרי דין תורה לציון את הקברים. אם נאמר שזאת הלכה למשה מסיני או דין דרבנן, שייך לחלק ולומר, כך קיבלו.

תוס' בב"ב (קמז, א ד"ה מנין) בסוף צדיקהם הביאו שציון הקברים הוא מדרבנן, אע"פ שבגמ' נזכר לשון של תורה. ובאמת בקרבן אורה תמה, הרי בדברי הגמ' מבואר שהוא הלכה למשה מסיני, ומה שייך להגדיר את הדבר בתורת דרבנן. הקרן אורה נוקט, שזה דרבנן ולשון הגמ' "גמירי" היות ונתנה רשות מסיני לחכמים לעשות סייג וגדר.

וכדבריו נמי מוכח בתפא"י (שביעית פ"ב בועז אות ב') שמאריך לבאר, שיש כמה מקומות שנקט הרמב"ם לשון הלכה למשה מסיני, אולם חומר הדברים הוא כדברי רבנן. ומצוין כמה מקומות שנקט הרמב"ם לשון של פסוק, ואינו אלא אסמכתא בעלמא. ועל זו הדרך הבאנו כמה פעמים ב"עיונים על הדף" את דברי